1. Поняття і види позовної давності

1. Словосполучення "позовна давність", з одного боку, відображає зв'язок з формою захисту порушених прав (позов), а з другого—з тривалістю захисту права у часі (давність). Позовна форма захисту цивільних прав є основною формою їхнього захисту в суді. І хоч закон говорить про строки позовної давності, останні застосовуються і до цивільно-правових вимог, які не оформляються у вигляді позову (наприклад, у справах окремого провадження, при деяких інших формах захисту — товариським судом, профспілковим органом тощо).

Позовну давність не слід розглядати як строк, протягом якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого порушеного права. Відповідно до ч.2 ст.267 ЦК заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом незалежно від спливу позовної давності. Йдеться про те, що протягом часу дії позовної давності особа може розраховувати на захист свого порушеного цивільного права судом. Сплив же позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові (ч.4 ст.267 ЦК).

Позовну давність слід відрізняти від присічних (преклюзивних), гарантійних строків, строків оперативного захисту цивільних прав і претензійних строків.

2. Для деяких правовідносин у законі передбачається, що нездійснення права або невиконання обов'язку у певний строк призводить до припинення цього права або обов'язку. Такі строки називаються присічними (преклюзивними). Так, відповідно до ч.іст.247 і ч. 1 ст.248 ЦК строк дії довіреності визначається у самій довіреності. Якщо строк її дії не зазначений, довіреність зберігає чинність до ЇЇ припинення. Представництво за довіреністю припиняється в разі закінчення строку довіреності. Отже, строк дії довіреності є присічним строком, бо з його закінченням припиняється право представника діяти від імені особи, яку він представляє.

Особливість присічних строків полягає у тому, що вони, визначаючи межі суб'єктивного права (обов'язку) у часі, становлять його зміст як внутрішньо властива межа існування. Закінчення при-січного строку має наслідком припинення суб'єктивного права або обов'язку, але це не можна визнати достроковим припиненням суб'єктивного права. Про дострокове припинення права або виконання обов'язку можна говорити лише тоді, коли воно настало до закінчення строку. Припинення ж права або обов'язку, обмежених присічним строком, відбувається із закінченням строку. Але при-січний характер того чи іншого строку має прямо випливати із змісту відповідної норми закону або умов укладеної угоди.

3. Порушене суб'єктивне цивільне право підлягає захистові. Захист права реалізується вже у межах охоронювальних правовідносин. До них належать гарантійні зобов'язання якості продукції, робіт та послуг. Вони дійсні протягом певних строків (гарантійні строки). Суть гарантійного строку полягає в тому, що при виявленні у товарах (роботах, послугах) відступів від умов договору про якість покупець (замовник) на свій вибір може вимагати від виготовлювача:

1) заміни товару;

2) відповідного зменшення винагороди;

3) безоплатного усунення недоліків;

4) розірвання договору з відшкодуванням покупцеві збитків.

Конкретні гарантійні строки встановлюються у стандартах, технічних умовах, правилах про договори підряду на капітальне будівництво та інших підзаконних актах. Сторони можуть встановити гарантійні строки у договорі, якщо вони не визначені в нормативному порядку, а також встановити триваліші гарантійні строки, ніж це передбачено нормативно-технічною документацією.

4. У ст.16 ЦК визначені способи захисту цивільних прав та органи, що здійснюють

примусовий захист прав громадян та юридичних осіб. Цивільне законодавство передбачає випадки, коли порушене суб'єктивне право може захищатися особистими односторонніми діями уповноваженої особи без звернення до компетентного юрисдикційного органу. Це має місце, зокрема, при застосуванні уповноваженою особою до правопорушника заходів (санкцій) оперативного характеру. З терміном "оперативність" асоціюється швидке, негайне реагування особи на порушення її права. Але сам оперативний захист здійснюється у певному порядку і в строки,встановлені законом або договором. Так, відповідно до ч.2 ст.997ЦК якщо страхувальник прострочив внесення страхового платежу і не сплатив його протягом 10 робочих днів після пред'явлення страховиком письмової вимоги про сплату страхового платежу,страховик може відмовитися від договору страхування, якщо інше не встановлено договором. Відмова сторони від договору в зазначених випадках і є засобом оперативного впливу на контрагента,здійснюваного у певні строки.

5. Важливу роль у захисті прав та інтересів учасників цивільних правовідносин відіграють претензійні строки. Суть претензійного порядку вирішення цивільно-правового спору полягає у тому, що особа, право якої порушене, звертається з претензією до зобов'язаної особи про добровільне задоволення вимог уповноваженою: про визнання права, відновлення становища, яке існувало до порушення права, передачу речі, відшкодування збитків тощо.

У відносинах, де сторонами виступають господарюючі суб'єкти (юридичні та фізичні особи), останні застосовують у випадках, передбачених ГПК, або за домовленістю між собою заходи досудового (претензійного) врегулювання господарських спорів. Зокрема, спори, що виникають з договору перевезення, договору про надання послуг зв'язку та договору, заснованому на державному замовленні, можуть бути передані на вирішення господарського суду за умови додержання сторонами встановленого для даної категорії спорів порядку їх досудового врегулювання. Для інших випадків попереднє пред'явлення претензій до господарюючого суб'єкта не є обов'язковим.

Відповідно до чч.1, 2 ст.925 ЦК до пред'явлення перевізникові позову, що випливає з договору перевезення вантажу, пошти є обов'язковим пред'явлення йому претензії у порядку, передбаченому законом, транспортними кодексами (статутами). Позов до перевізника може бути пред'явлений відправником вантажу або його одержувачем у разі повної або часткової відмови перевізника задовольнити претензію або неодержання від перевізника відповіді у місячний строк.

Якщо законодавством, яке регулює конкретний вид господарських правовідносин, не

встановлено окремого порядку і строків пред'явлення і розгляду претензій, то застосовуються загальні положення про досудове врегулювання спорів, передбачених ст.ст.5— 11 ГПК. Водночас ГГЖ не зазначає строку, протягом якого одна особа може пред'явити претензію до іншої. Очевидно, це можна зробити в межах, встановлених для певних вимог строків позовної давності. Претензія підлягає розглядові у місячний строк, який обчислюється з дня її одержання відповідачем. Обгрунтовані вимоги заявника мають бути задоволені, а коли претензію відхилено, у письмовій відповіді слід подати мотиви її відхилення.

6. За загальним правилом норми про позовну давність поширюються на всі цивільні правовідносини, у тому числі й на ті, шо виникли за участю держави та її адміністративно-територіальних утворень як суб'єктів цивільних прав. Але у законі є й винятки з цього правила (ст.268 ЦК).

По-перше, не поширюється позовна давність на вимоги вкладників про видачу вкладів, внесених до банківської (кредитної) установи. Характер майнових відносин, які складаються між вкладниками і банком, визначає принципове положення про те, що вклад або частина його підлягають видачі в будь-який час на першу вимогу вкладника, зрозуміло, з урахуванням годин роботи установи банку. Але пред'явлення такої вимоги не означає, що суб'єктивне право вкладника порушене і вимагає захисту. Навпаки, це один із звичайних, нормальних способів розпорядження вкладом. Проте якщо з яких-небудь причин банк відмовив у видачі вкладу, застосування позовної давності і в цьому випадку суперечило б суті відносин, шо розглядаються як безстрокові, не обмежені будь-якими часовими рамками.

По-друге, не поширюється давність і на вимоги, які випливають з порушення особистих немайнових прав, за винятками, прямо передбаченими законодавчими актами (наприклад, річний строк при захисті честі, гідності та ділової репутації). Особисті немайнові права, як правило, безстрокові для їх носія, тому не обмежуються у часі і можливості їх захисту у разі порушення.

По-третє, не поширюється позовна давність на вимоги про відшкодування шкоди, завданої життю або здоров'ю громадянина. Проте такі вимоги задовольняються не більш ніж за 3 роки, що передують пред'явленню позову. Відсутність строків давності щодо таких вимог є гарантією для потерпілих. Останні мають право вимагати відшкодування заподіяної шкоди у будь-який час.

По-четверте, позовна давність не поширюється на вимоги власника або інших осіб про визнання недійсними актів органів державної влади, органів влади АРК, або органів місцевого самоврядування, якими порушуються права зазначених осіб щодо володіння, користування та розпорядження належним їм майном.

Зазначений у ст.268 ЦК перелік вимог, на які не поширюється позовна давність, не є вичерпним. У законі можуть бути передбачені й інші вимоги, на які позовна давність не поширюється. Так, не поширюється давність на вимоги власника або Іншого володільця про усунення будь-яких порушень його права, хоча ці порушення І не були пов'язані з позбавленням володіння. Оскільки названі порушення мають триваючий характер, то постійно відсувається початковий момент перебігу позовної давності з кожним новим порушенням права власника або іншого володільця.

7. Сучасне цивільне законодавство передбачає два види строків позовної давності:

1) загальний;

2) спеціальний.

Загальний строк позовної давності встановлений тривалістю у З роки. Він застосовується як загальне правило до всіх вимог цивільно-правового характеру, якщо тільки для окремих видів вимог не передбачено спеціального строку позовної давності, і незалежно від того, хто подає позов: громадянин (фізична особа), юридична особа, держава тощо.

8. У законі для окремих видів вимог може встановлюватися спеціальна позовна давність. На відміну від ЦК 1963 р. (ч.2 ст.72),який передбачав можливість встановлення лише скорочених (порівняно із загальним) спеціальних строків позовної давності, за ЦК2003 р. спеціальна позовна давність для окремих видів вимог може бути як скороченою, так і більш тривалою порівняно із загальною позовною давністю.

Більш тривалу порівняно з ЦК 1963 р. позовну давність (тривалістю в 1 рік) передбачено

для пред'явлення вимог про стягнення неустойки (штрафу, пені) у зв'язку з недоліками проданого товару (ст.681); для вимог, що виникають у зв'язку з перевезенням пошти І вантажу (ст.925); для вимог про оскарження дій виконавця заповіту (ст.1293 ЦК). Для зазначених видів вимог у ЦК 1963 р. передбачалась скорочена позовна давність тривалістю у 6 місяців (крім позовів до перевізника, для яких був установлений 2-місячний строк позовної давності).

За ст.343 ЦК 1963 р. для пред'явлення позовів у зв'язку з недоліками, виявленими у роботах за договорами підряду, діяли такі строки позовної давності:

1) щодо недоліків у будинках і спорудах, які не могли бути помічені при звичайному прийнятті роботи (приховані недоліки), якщо однією із сторін є громадянин, — 3 роки;

2) з приводу прихованих недоліків в Іншому майні — 1 рік;

3) з приводу явних недоліків — 6 місяців.

Тепер щодо вимог про неналежну якість робіт, виконаних за договором підряду, незалежно від характеру виявлених недоліків (явних чи прихованих) діятиме спеціальна позовна давність в І рік, а Щодо будівель і споруд — 3 роки від дня прийняття роботи замовником (ст.863 ЦК).

Збережено річний строк позовної давності щодо вимог про спростування поміщених у засобах масової інформації відомостей, що ганьблять честь, гідність або ділову репутацію особи. Передбачено спеціальну позовну давність тривалістю в 1 рік для вимог, на які за ЦК 1963 р. поширювався загальний строк позовної давності, а саме: на вимогу про розірвання договору дарування (ст.728 ЦК) і на вимогу про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачів за договором найму, а також на вимогу про відшкодування витрат на поліпшення цієї речі (ч.і ст-786 ЦК).

Так, більш тривалу порівняно із загальною позовною давністю встановлено спеціальну

позовну давність для вимог про визнання заперечуваного правочину недійсним і про застосування наслідків Його недійсності, якщо він був учинений під впливом насильства або обману (5 років), і для вимог про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину (10 років).

9. За ЦК 1963 р. (ст.73) діяло імперативне правило про те, що сторони за своєю згодою не мали права змінювати тривалість установлених законом строків позовної давності та порядок їх обчислення. За ЦК 2003 р. не допускається лише скорочення позовної давності за угодою сторін, але за взаємною згодою сторони можуть збільшувати тривалість позовної давності, встановлену законом. Щодо порядку обчислення позовної давності діють загальні правила обчислення строків, передбачені ст.ст.253—255 ЦК. Сторони не мають права змінювати за своєю угодою порядок обчислення позовної давності.

2. Початок, зупинення і переривання перебігу позовної давності

1. Визначення початкового моменту перебігу позовної давності має важливе значення, оскільки від нього залежить і правильне обчислення строку давності, і в кінцевому підсумку — захист порушеного матеріального права.

За загальним правилом перебіг загальної або спеціальної позовної давності починається з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права. У визначенні моменту виникнення права на позов відображаються як об'єктивні, так І суб'єктивні моменти: об'єктивний — сам факт порушення права, суб'єктивний — особа дізналася або повинна була дізнатися про це порушення.

У зобов'язаннях, в яких строк виконання не встановлено або визначено моментом заявления вимоги кредитора, останній може вимагати виконання, а боржник має право виконати зобов'язання у будь-який час. Якщо кредитор вимагає виконання зобов'язання, боржник зобов'язаний зробити це в 7-денний строк за умови, шо із закону, договору або змісту зобов'язання не випливає обов'язок негайного виконання, або якщо інший пільговий строк не передбачений законом чи договором. Перебіг строку позовної давності у подібних випадках має починатися або із дня пред'явлення кредитором вимоги про виконання зобов'язання, якщо обов'язок негайного виконання випливає із закону або договору чи змісту зобов'язання, або з моменту закінчення 7-денного (чи іншого пільгового) строку, протягом якого боржник не виконав свого обов'язку за витребуванням кредитора. За регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається з моменту виконання основного зобов'язання.

2. Особливий порядок відліку позовної давності встановлено для вимог про спростування поміщених у засобах масової інформації відомостей, шо ганьблять честь, гідність, ділову репутацію особи, а також для вимог про визнання недійсними запере чуваних правочинів і застосування наслідків недійсності запере чуваного або нікчемного правочину. Річний строк позовної давності щодо вимог про спростування помішених у засобах масової інформації відомостей, які ганьблять честь, гідність, ділову репутацію фізичної або юридичної особи, обчислюється або від дня, коли особа довідалася чи повинна була довідатися про ці відомості, або від дня поміщення цих відомостей у засобах масової інформації (п.1ч.2 ст.258 ЦК).

Щодо вимог про визнання недійсним та застосування наслідків недійсності правочину, вчиненого під впливом насильства, закон передбачає момент початку перебігу позовної давності (5 років): від дня припинення насильства. Якщо йдеться про вимоги щодо застосування наслідків недійсності нікчемного правочину, то перебіг позовної давності за такими вимогами (10 років) починається від дня, коли почалося виконання цього правочину хоча б однією із сторін. Визнання судом нікчемного правочину недійсним не вимагається; його недійсність прямо випливає із закону, інших нормативно-правових актів (ч.2 ст.215 ЦК).

Кодексом або іншим законом можуть передбачатись і винятки із загальних правил про початок перебігу позовної давності. Так, особливість застосування позовної давності до вимог, які випливають із перевезень і пред'являються до перевізників, полягає у тому, що право па позов виникає не з моменту, коли особа дізналася або мала дізнатися про порушення свого права, а від дня одержання від названих організацій відповіді па претензію або закінчення строку, встановленого для відповіді (ст.925 ЦК).

3. Особливе правило встановлене щодо початку перебігу позовної давності у спорах, пов'язаних із порушенням права чи охоронюваного законом інтересу неповнолітньої особи. У таких спорах позовна давність починається від дня досягнення особою повноліття (ч.4 ст.261 ЦК). Звичайно, це не означає, що законні представники неповнолітньої особи (батьки, опікун чи піклувальник) не можуть звернутись до суду від імені неповнолітнього (малолітнього) з вимогою (позовом) про захист його порушених прав чи інтересів, а повинні чекати моменту досягнення цією особою повноліття. Встановлення для цих випадків особливого порядку відліку (початку) і обчислення позовної давності при порушенні права чи інтересу неповнолітньої особи (з досягненням нею повноліття) — це додаткова гарантія охорони прав неповнолітніх осіб, які з досягненням повноліття зможуть самі захистити свої права в суді, маючи для цього достатній строк позовної давності.

4. Практичний інтерес викликає застосування позовної давності до вимог, пов'язаних з так званими "триваючими" правопорушеннями, наприклад, про стягнення пені за прострочення виконання грошового зобов'язання. Оскільки пеня, як правило, стягується у певних відсотках від простроченої оплатою суми за кожен день прострочення, то строк позовної давності (1 рік) починається для кожної вимоги про оплату пені окремо за кожен прострочений день.

Зміна осіб у зобов'язанні на боні боржника чи кредитора не впливає на тривалість позовної давності (загальної чи спеціальної) та порядок її обчислення щодо вимог, які випливають з цього зобов'язання.

5. Після початку перебігу позовної давності можуть виникнути обставини (юридичні факти), які перешкоджають уповноваженій особі своєчасно пред'явити позов. Передбачені у ст.263 ЦК обставини зупиняють перебіг позовної давності.

Стаття 78 ЦК 1963 р. передбачала три загальні для усіх вимог підстави для зупинення

перебігу позовної давності (непереборну силу, мораторій, перебування позивача або відповідача у складі Збройних Сил України, переведених на воєнний стан) і одну спеціальну підставу (щодо вимог про відшкодування шкоди, заподіяної життю або здоров'ю особи). ЦК 2003 р. містить перелік лише загальних підстав для зупинення перебігу давності; цей перелік доповнений новою підставою: зупинення дії закону або іншого нормативно-правового акта, який регулює відповідні відносини.

За ЦК 1963 р. зазначені вище обставини враховувались, якщо вони виникли в останні 6 місяців дії позовної давності або виникли до початку перебігу строку давності, але діяли в останні 6 місяців давності, а якщо спеціальна давність дорівнює 6 місяцям чи є меншою ніж 6 місяців, — протягом давності. Тому якщо ці обставини виникли і припинились до настання останніх 6 місяців строку позовної давності, вони не впливали на її перебіг.

Під час дії названих обставин позовна давність не спливає, її перебіг зупиняється. Але час, що минув до настання обставин, які зупинили перебіг давності, зараховується до загальної тривалості позовної давності щодо даного виду вимог. Якщо відпадають обставини, що були підставою для зупинення давності, перебіг давності продовжується з урахуванням часу, що минув до її зупинення. Таке положення ЦК не враховує того, що часу, який залишився після припинення дії обставини, що зупинила перебіг давності, може виявитись недостатньо для пред'явлення позову.

6. У ст.264 ЦК йдеться про дві підстави для переривання перебігу позовної давності:

1) вчинення (пред'явлення) позову до одного з кількох боржників, або якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач;

2) вчинення зобов'язаною особою дій, що свідчать про визнання боргу чи іншого обов'язку.

Щодо першої підстави слід відзначити необхідність дотримання позивачем чинних процесуальних правил щодо підвідомчості та підсудності цивільних спорів, а також умов пред'явлення позову, передбачених ЦПК або ГПК. Отже, з пред'явленням позову в установленому порядку до одного з кількох боржників переривається перебіг позовної давності щодо вимог до цього боржника. Так само, коли пред'явлено позов щодо частини

вимоги (боргу), право на яку має позивач, перебіг позовної давності щодо цієї частини вимоги переривається і починає спливати заново. Що ж до вимог до інших боржників або частини боргу, які не охоплюються пред'явленим позовом, то позовна давність щодо них не переривається. Протягом нового строку давності спір може бути остаточно вирішений у судовому порядку або позивач може пред'явити новий позов до відповідача.

Закон не дає відповіді на запитання, які саме дії зобов'язаної особи слід розцінювати як такі, що свідчать про визнання боргу чи іншого обов'язку. Практика застосування ст.79 ЦК 1963 р., яка передбачала підстави для переривання позовної давності, виходила з того, що під вчиненням дій, які свідчать про визнання боргу, слід розуміти: відправлення боржником кредиторові листа з проханням відстрочити сплату боргу, часткове виконання зобов'язання, сплату процентів, нарахованих на основну суму боргу, вимогу здійснити зарахування зустрічної вимоги тощо.

Стаття 79 ЦК 1963 р. про визнання боргу як підставу для переривання позовної давності стосувалася лише тих зобов'язань, в яких однією або обома сторонами були громадяни (фізичні особи). Отже, вона не могла бути застосована до зобов'язань між організаціями (юридичними особами). Правда, у практиці вирішення спорів Міжнародним комерційним арбітражним судом та Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України це обмеження щодо іноземних юридичних осіб не застосовувалось.

ЦК 2003 р. передбачено, що вчинення зобов'язаною особою дій, які свідчать про визнання боргу або іншого обов'язку, є підставою для переривання перебігу позовної давності незалежно від складу учасників (сторін) у зобов'язанні — фізичних, юридичних осіб, держави тощо. Визнання боргу зобов'язаною особою, вчинене після закінчення позовної давності, може бути враховане при вирішенні спору судом, якщо сторона не заявила про застосування позовної давності до винесення судом рішення, але воно не перериває перебігу давності, яка вже спливла.

7. У ст.265 ЦК вирішуються питання щодо перебігу позовної давності у разі залишення судом позову без розгляду, зокрема позову, пред'явленого у кримінальній справі. За загальним правилом, закріпленим у *чЛ* ст.265 ЦК, пред'явлення позову, залишеного судом без розгляду, не перериває перебігу позовної давності.

Зокрема, суд залишає заяву без розгляду, якщо заінтересована особа, яка звернулася до суду, не додержала встановленого для даної категорії справ порядку попереднього

позасудового вирішення спору і можливість застосування цього порядку не втрачена, або заяву подано недієздатною особою, або заява від імені заінтересованої сторони подана особою, яка не уповноважена на ведення справи, та у деяких інших випадках (ст.ст.229, 230 ЦПК). Але, очевидно, час, що пройшов від моменту пред'явлення позову і до винесення судом ухвали про залишення позову без розгляду, не повинен зараховуватись до тривалості позовної давності, бо затримання з винесенням такої ухвали може статись з вини суду. Після усунення умов, які послужили підставою для залишення заяви без розгляду, заінтересована особа може знову звернутися до суду з позовом у встановленому порядку, що призведе до переривання позовної давності, якщо до цього моменту вона ще не спливла.

Особливе правило сформульоване у ч.2 ст.265 ЦК стосовно випадку залишення без розгляду цивільного позову, вчиненого у кримінальній справі: перебіг позовної давності, що почався до пред'явлення такого позову, зупиняється до набуття чинності вироком суду, яким позов було залишено без розгляду, а час, протягом якого давність була зупинена, не зараховується до тривалості позовної давності. При цьому якщо частина строку, що залишилася, є меншою ніж 6 місяців, вона подовжується до 6 місяців. Отже, це ще один (крім зазначених у ст.263 ЦК) випадок зупинення перебігу позовної давності, встановлений законом.

8. Застосування норми ст.266 ЦК потребує розмежування основних і додаткових вимог, що випливають з цивільних правовідносин, зокрема зобов'язань. Якщо, скажімо, вимога постачальника до покупця про оплату вартості поставлених йому товарів є основною вимогою, то вимога щодо пені за прострочення платежу є додатковою. До основної вимоги щодо сплати вартості товарів застосовується загальна позовна давність тривалістю у 3 роки, а до вимоги про сплату пені — спеціальна позовна давність тривалістю у 1 рік. Тому якщо спливла позовна давність щодо основної вимоги про оплату вартості товару, то вважається, що вона спливла й щодо стягнення пені за прострочення оплати цього товару.

Слід мати на увазі, що в коментованій статті подано не вичерпний, а примірний перелік додаткових (до основних) вимог: стягнення неустойки, накладення стягнення на заставлене майно тощо. ЦК передбачає значно ширше коло способів забезпечення виконання зобов'язань: завдаток, поруку, утримування, а також допускає можливість установлення в іншому нормативно-правовому акті або договорі й інших способів (ст.546 ЦК).

Із названими способами забезпечення пов'язане виникнення додаткових (до основних)

зобов'язань, на які поширюється дія основної або спеціальної позовної давності. Дещо інший характер має гарантія як письмове зобов'язання, що видається банком, іншою кредитною установою, страховою організацією (гарантом) на прохання іншої особи (принципала) і за яким гарант зобов'язується сплатити кредиторові принципала (бенефіціарові) відповідно до умов гарантійного зобов'язання грошову суму після надання бенефіціаром письмової вимоги про її сплату (ст.560 ЦК). Гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язань не пов'язана з основним зобов'язанням (наприклад кредитним) і розглядається як самостійне зобов'язання гаранта перед бенефіціаром. Це зумовлено притаманними гарантії ознаками, такими як безвідкличність, непередаваність прав за гарантією іншій особі, особливі підстави для припинення гарантії.

3. Наслідки спливу позовної давності

1. Встановлене в ч.1 ст.267 ЦК правило зумовлене тим, що закінчення строку позовної давності само по собі спричиняє припинення самого суб'єктивного права, на відміну від закінчення при-січного строку. Тому коли особа добровільно виконала свій обов'язок після спливу позовної давності, вона не має права вимагати від кредитора повернення виконаного. При цьому не має значення, знала чи не знала ця особа у момент виконання зобов'язання про закінчення позовної давності.

2. І за законодавством, яке діяло до прийняття ЦК, суд не мав права відмовити у прийнятті належно оформленої позовної заяви,якщо навіть позивач пропустив строк позовної давності. Тобто право на позов у процесуальному розумінні зберігається за позивачем незалежно від існуючих строків позовної давності. Суд розглядав такий позов і, якщо встановлював, що строк давності за заявленими вимогами закінчився до пред'явлення позову, а клопотання позивача про поновлення строку давності не було заявлене або не підтверджувалось вагомими причинами, у силу імперативної норми закону повинен був прийняти рішення про відмову в позові.

3. Згідно з ч,2 ст.267 ЦК заява про захист порушеного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності. Але норма про позовну давність (загальну або спеціальну) застосовується судом тільки за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення рішення. Звичайно заяву про застосування позовної давності робить відповідач, заінтересований у вирішенні спору на свою користь,

тобто у відмові в позові. Але таку заяву може зробити й позивач, коли щодо пред'явленої відповідачем до зарахування зустрічної вимоги спливла позовна давність. Заяву про застосування позовної давності у зв'язку з її пропуском можна зробити на будь-якій стадії розгляду спору до винесення рішення судом першої інстанції, але не при апеляційному, касаційному чи наглядовому розгляді справи.

4. Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови в позові. Якщо сторона заявила судові до винесення ним рішення про необхідність застосування позовної давності, друга сторона може заявити клопотання про поновлення строку давності, посилаючись на поважні, на її погляд, причини пропущення позовної давності. Хоч у ЦК поняття "поновлення" позовної давності не вживається (на відміну від ч.2ст.80, ст.81 ЦК 1963 р.), але суть закріпленого в ч.2 ст.267 ЦК правила полягає в тому, що суд надає захист порушеному суб'єктивному праву, незважаючи на закінчення позовної давності. Суд має лише визнати, шо причини пропущення позивачем позовної давності були поважними.

5. Закон не містить хоча б приблизного переліку поважних причин, за наявності яких може бути поновлено строк позовної давності. Згідно зі ст-205 ЦК РФ поважними вважаються такі обставини, пов'язані з особою позивача-громадянина, як тяжка хвороба,безпорадний стан, неграмотність тощо, причому зазначені обставини враховуються лише тоді, коли вони мали місце в останні 6 місяців строку або протягом строку давності, якщо він дорівнює 6 місяцям або є меншим ніж 6 місяців. За роз'ясненням вищих судових інстанцій РФ, відновлення строку позовної давності незалежно від причин його пропуску не допускається за позовами юридичних осіб та громадян-підприємців за їх вимогами, пов'язаними Із здійсненням підприємницької діяльності.

В українському законодавстві подібних обмежень щодо поновлення судом пропущених строків позовної давності немає. Питання про те, чи є поважними обставини, що спричинили пропущення позовної давності позивачем (фізичною або юридичною особою), віднесено на розсуд судового органу.